

“No volia que la censura em condicionés”

Josep Pedreira
(Barcelona, 1917)
té, en l'àmbit editorial, el gran mèrit d'haver estat, en plena postguerra, el principal impulsor de la poesia catalana, tant pel que fa a la difusió d'autors consagrats com de novells. Creador, l'any 1950, del premi Óssa Menor, el 1959 li canvià el nom pel de Carles Riba, que continua sent el nostre guardó poètic més prestigiós.

Fill de pares gallecs, Josep Pedreira i Fernández esdevingué, de ben jove, nacionalista català radical, i durant la guerra fou, doncs, combatent per Catalunya i la República. Vinculat després al Front Nacional, el 1949 creà la col·lecció “Els llibres de l'Óssa Menor”, nom que recorda l'obra pòstuma de Salvat-Papasseit. Aquesta sèrie de poesia catalana, tan eclèctica com indispensable en aquells anys difícils, es nodria, en part, de la convocatòria del premi homònim.

L'autor del *Poema de la Rosa als llavis* ha estat una de les devocions constants d'aquest “patriota en poesia” —com l'ha definit Joan Triadú. Per això, el 1959 —tot just iniciada la singladura del Premi Carles Riba—, Pedreira crea un tercer guardó poètic, el Joan Salvat-Papasseit, pensat, sobretot, com a plataforma dels poetes més joves. L'editor també intervindria en successius lliuraments de l'*Antologia poètica universitària*, i, després de traspasar “Els llibres de l'Óssa Menor”, impulsaria un altre segell propi, “Els llibres de les quatre estacions”, mentre es guanyava la vida en distintes empreses del negoci editorial fins a la seva jubilació.

Poeta ell mateix en català i en gallec, publicà *El llibre dels verns* el 1985, l'any en què fou distingit amb la Creu de Sant Jordi. Membre del nucli organitzador, el 1970, del Primer Festival Popular de Poesia Catalana —l'històric Festival del Prince—, Josep Pedreira té també, entre d'altres guardons, la Medalla d'Or del Llibre, el Premi Jaume I d'Actuació Cívica Catalana i el Memorial Janés i Olivé.

—Sou fill del barri de Sants, oi?

—Sí, perquè és on van anar els meus pares, que eren, com tants altres gallecs vinguts a Catalunya, d'origen camperol. Però ben aviat em van por-

tar a Galícia, on vaig estar durant deu anys a casa d'uns oncles que vivien en una zona seca i de muntanya, ja que tenia dificultats per caminar i el clima humit d'aquí no em provava.

—Un cop retornat, esdeveniu “català per sempre”, com heu dit alguna vegada, però mantenint les vostres arrels.

—Sí, jo sempre dic que sóc català i gallec, i que al cor hi tinc dues banderes. El que no m'he considerat mai és espanyol. De tota manera, sempre he tingut clar que “Galícia, sí, però Catalunya, primer”.

—No m'estranya. De ben jove, ja éreu de Nosaltres Sols...

—Als Escolapis de Sant Antoni, on estudiava comerç, em vaig fer íntim amic de Josep Dalmau, un germà de l'editor Rafael Dalmau que després esdevindria relligador de protocols notariais. Ell em va ficar al cap la idea de Catalunya i, en definitiva, l'ideal nacionalista.

—Hi va influir també un altre gran amic vostre i patriota reconegut, el pintor i gravador Manuel Viusà?

—Hi va influir políticament i estèticament, ja que amb Viusà havíem estudiat junts belles arts a la Llotja. Un cop esclatada la guerra, la gent del meu entorn nacionalista creia que calia comprometre's al màxim, i per això vam anar com a voluntaris al front. Vaig combatre a l'Aragó, al País Valencià, a Andalusia, a Extremadura, fins i tot a Madrid.

—Déu n'hi do!

—Era membre d'una unitat de xoc, l'anomenada Columna Roja y Negra perquè era dominada per dirigents anarcosindicalistes, amb predomini de la FAI. Aquesta unitat es convertiria més tard en la 127a Brigada, pertanyent a la División Ascaso. Me'n vaig

“Sincerament, no tenim tant a envejar a la poesia de les grans cultures, atesa la nostra demografia i les vicissituds històriques que ens han condicionat”

sortir prou bé, tot i que una bomba que va esclatar ben a prop meu em deixés una mica sord d'una orella. Acabada la guerra, vaig tornar forçosament a Galícia, enquadrat en un batalló disciplinari destinat als vençuts. Allí hi vaig escriure els meus primers poemes en gallec.

—Abans, des del front, havíeu publicat els vostres *Poemes de guerra*, inclosos al volum col·lectiu *Poesia de guerra*, editat el 1938 pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat. Escrivíeu des de ben jove?

—Havia anat fent alguns tempteigs. Recordo, en ocasió de la proclamació de la República, un poema que deia: “*Catalunya, pàtria nostra! ja us hem tret l'últim marrà! Aquell que era enemic vostre! ja mai més no tornarà.*”

—Viusà us havia encomanat la vostra sostinguda devoció per Joan Salvat-Papasseit...

—De Salvat ens fascinava la seva doble condició d'avantguardista i de poeta del poble. Abans de partir cap al front —on una antologia seva em feia companyia—, vam voler publicar-ne alguns poemes i ens vam posar en contacte amb Tomàs Garcés, que feia de

marmessor de qui havia estat el seu amic. Però l'edició no va tirar endavant, perquè nosaltres volíem fer constar, en l'estudi previ, que Salvat era “cristià i socialista”, i Garcés, de socialisme, no en volia saber res. Per això, la meva relació posterior amb ell seria més aviat distant.

—Del Front Nacional de Catalunya, en va ser un membre molt actiu?

—Molt, no. Vaig contribuir, sobretot, a ajudar els companys, alguns dels quals s'havien amagat a casa meua en ocasió d'alguna caiguda. Més endavant, quan treballava a Ariel, vaig tenir molta afinitat amb Joan Reventós, que n'era directiu i també, com se sap, poeta, entre d'altres interessos. L'ajudava, amb la ciclostil, a fer papers clandestins per a l'MSC, el Moviment Socialista de Catalunya. I és que, com Salvat-Papasseit, sempre m'he considerat “cristià i socialista”, i nacionalista per damunt de tot. Per això, gràcies a l'amistat amb l'Albert Manent, també m'he sentit proper a Convergència Democràtica.

—Quin record teniu de l'editor Josep Janés, amb qui va treballar als anys 40?

—Josep Janés i Olivé va ser un gran editor i un home d'una personalitat complexa, que va saber trampejar, amb habilitat, aquell temps de silenci, i que va ajudar molta gent. L'ocasió més important en què vam discrepar va ser a propòsit d'elaborar-se, a càrrec meu, una antologia de la poesia catalana, la primera que havia de sortir després de la guerra. Jo no volia, de cap manera, que s'hi incloguessin poemes d'Ignasi Agustí ni de Joan Arús. El primer, per les seves evidents simpaties pel nou règim, i el segon, com a autor d'una oda a Franco, a més de ser un poeta de poca qualitat.

—Per a l'editor Janés, no eren criteris prou vàlids?

—No, perquè ell era un gran possibilista i, a més, tenia una bona relació amb l'Agustí. De tota manera, l'antologia va aparèixer el 1947 signada pel crític Fernando Gutiérrez, addicte al règim i que també treballava per a Janés.

—Aquest tampoc va donar via lliure al projecte d'Òssa Menor. Un cop aparegu-

da l'antologia i tractant-se d'una col·lecció poètica, no devia ser, més aviat, per qüestió de diners?

—Sí, perquè Janés va creure que els números no sortirien. Segurament, de raó no n'hi faltava, però tampoc no tenia ganes d'arriscar. Jo, en canvi, com que m'adonava que la poesia catalana necessitava difusió si calia assegurar-ne la continuïtat, ho veia ben diferent.

—I per què, un cop esdevingut editor, va impulsar una col·lecció que, durant cinc anys, seria il·legal?

—No és que no es pogués legalitzar, però jo no volia que la censura em condicionés. Fins al punt que, quan algun autor em plantejava la qüestió, el convidava a sotmetre la seva producció a la censura directament. Vaig tenir la sort que el delegat governatiu d'aleshores fos d'origen gallec i fes una mica la vista grossa. Cal tenir en compte que, en aquell moment, només dues persones editàvem poesia a Catalunya: l'editor i llibreter Torrell, de Reus, i jo mateix. El que passa és que ell publicava qualsevol poeta si aquest es pagava l'edició, i jo, en canvi, hi posava els diners però em reservava el dret de tria.

—I com us sortien, els números?

—Amb la meua muller, Berta Font, vam calcular que, si aconseguíem fer cent-cinquanta subscriptors per a la col·lecció, ja cobriríem despeses. Per això vam adreçar-nos a totes les nostres amistats i coneixences, incloent-hi força bibliotecàries, que ajudaven molt. Però només vam arribar fins a un centenar de subscripcions. Vam decidir, de tota manera, que també deixaríem alguns volums a unes quantes llibreries perquè els venguessin, i que així aniríem tirant.

—Tinc entès que alguns subscriptors ho eren més per interès patriòtic que no pas literari...

—Certament. Una vegada, vam anar a portar el *Cant espiritual*, de Blai Bonet, a un senyor que tenia un negoci d'olis. I ell ens va fer saber, mitjançant la seva secretària, que ja en tenia tretze, de volums de l'Òssa Menor, i que no n'hi portés més. I jo vaig dir-li a la noia: “Doncs que em torni els tretze, que no se'ls mereix”.

—Joan B. Cendrós, el 1966, va assumir la col·lecció incorporant-la a les Edicions Proa, i es va fer càrrec d'una part considerable dels deutes.

—En aquest procés va haver-hi un aspecte molt positiu, i és que la persona que, des del punt de vista literari, va fer possible el traspàs dels fons d'Òssa Menor va ser Joan Oliver. En canvi, al cap d'un temps em vaig adonar que els exemplars d'aquests fons que no s'havien venut havien anat a parar a un llibreter de vell, i això em va saber greu. D'altra banda, vaig passar moments una mica difícils, tenint en compte que a casa vam arribar a ser sis. M'havia d'espavilar, doncs, i fins i tot, durant un temps, vaig tenir la representació a Catalunya d'Edicions Rialp, un segell, com se sap, vinculat a l'Opus Dei.

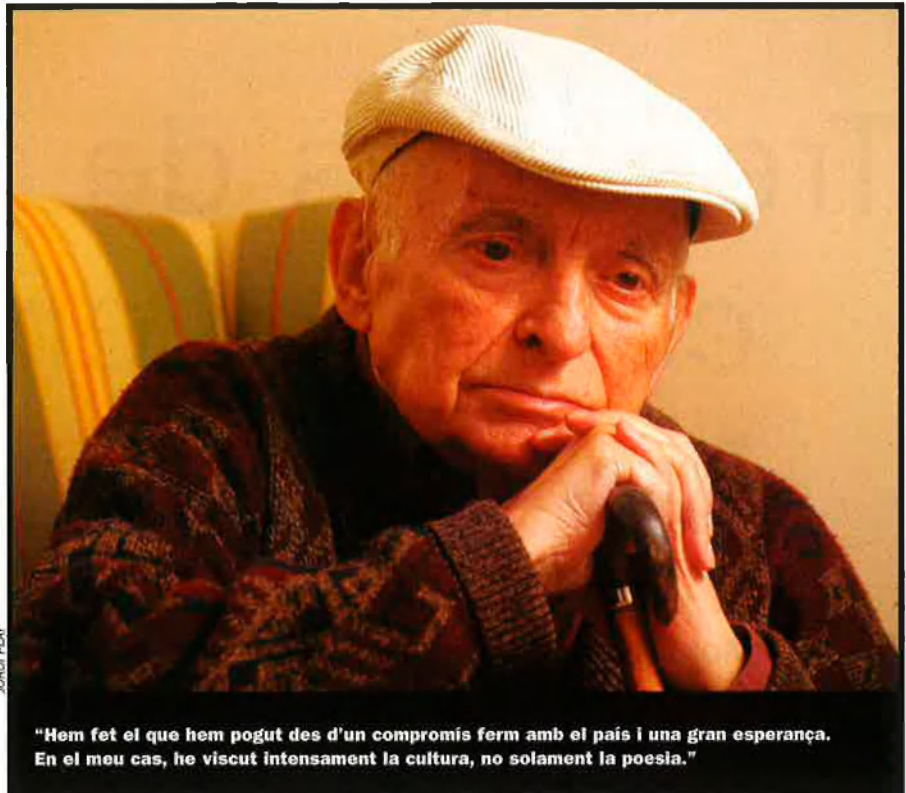
—Home!

—No patiu, que la doctrina de l'Opus no m'interessa gens. Per això, quan els directius de Rialp em van venir a veure, van començar dient: "Ya sabes quiénes somos." Ens vam posar d'acord, malgrat tot. Cal tenir en compte que jo no treballava encara a Ariel—m'hi va portar Josep Maria Calsamiglia—, i la gent de Rialp em va ajudar i vull que consti, perquè cal ser agraït.

—Canviar el nom del premi Óssa Menor pel del poeta Carles Riba en ocasió de la mort d'aquest gran artífex de la nostra cultura, constituïa, sobretot, un deure moral?

—Era un deure, sí, per tot el que Riba representava. Els altres dos grans poetes d'aquell moment eren Sagarra—a qui, pel seu verb inimitable, he defensat sempre dels seus crítics— i, és clar, Foix. També m'han interessat molt, entre d'altres, Vinyoli, Espriu, Sarsanedas, Estellés, Marià Manent, Blai Bonet, Ferrater, Brossa, Palau i Fabre, Bartra i un poeta poc conegut, Ramon Bech... Sincerament, no tenim tant a envejar a la poesia de les grans cultures, atesa la nostra demografia i les vicissituds històriques que ens han condicionat.

—Esteu d'acord amb Agustí Bartra quan diu que "un dels miracles de la poesia és que no es deixa definir, la qual cosa significa que no sabem què és la po-



"Hem fet el que hem pogut des d'un compromís ferm amb el país i una gran esperança. En el meu cas, he viscut intensament la cultura, no solament la poesia."

esia, bé que ningú no ignora que és, que existeix?"

—Certament, crec que definir què és exactament la poesia no és possible. Es tracta d'un do estrany sorgit de la paraula i de la llengua i que es vincula a la creativitat en estat pur. No tothom que fa versos el pot tenir, aquest do de la poesia.

—L'any 2002, Proa, a l'empara d'Enciclopèdia Catalana, continua publicant la col·lecció "Óssa Menor" com un dels grans actius de la nostra poesia. Hi veieu, d'alguna manera, un homenatge a Salvat-Papasseit i a la vostra tasca durant la resistència cultural?

—No ho és en sentit estricte, però és obvi que el fet em complau. I també considero que constitueix, indirectament, un homenatge a Riba i a tot el que ell significà per a la continuïtat de la nostra cultura des d'un gran sentit de l'exigència.

—Aquesta continuïtat, per cenyir-nos només a l'àmbit poètic, sembla ara assegurada per noms reconeguts que pertanyen a diverses generacions...

—És ben clar que la poesia catalana i, en general, la nostra literatura i la nostra creativitat, tenen corda per es-

tona. Jo ja no ho puc seguir massa, perquè la meua salut i, en concret, la meua vista, no m'ho permeten. Però crec, sincerament, que no ens podem queixar, encara que la normalització del país i de la seva cultura no estigui prou resolta.

—El llegat de les persones del vostre tremp és haver contribuït, si més no, a posar les bases sòlides que ens permetin continuar avançant?

—Home, hem fet el que hem pogut des d'un compromís ferm amb el país i una gran esperança. En el meu cas, he viscut intensament la cultura, no solament la poesia. M'he vinculat molt, també, al món de les arts plàstiques—he admirat, entre d'altres, l'obra dels escultors Juli González, Josep Maria Subirachs i Andreu Alfaro. He seguit igualment la música, incloent-hi la contemporània i el jazz.

He fet cultura però, sobretot, n'he impulsat. Tal com va el món, tant de bo que la cultura i, en definitiva, el fet creatiu en qualsevol àmbit, siguin, al nostre país i arreu, motors de futur.

Joan Alcaraz